

Nederlandsche Verzen en Nederlandsche Proza.

X.

Gedichten van Rosalie en Virginie Loveling. Derde, vermeerderde druk. Met platen van F. van Kuyck. Gent. Ad. Hoste. 1890.

't Was op het XXI Congres van Noord- en Zuid-Nederlanders te Gent, in 't laatst van Augustus dezes jaars.

We waren bijeen om gezellig te praten, vooral vele Zuid-Nederlandsche broeders en zusters. Mij viel het groote voorrecht te beurt, de dichteres, wier ten derden male gedrukte verzen ik juist tot het onderwerp dezer korte critiek koos, te begeleiden naar een gezelschap van Noord-Nederlandsche dames en heeren — *tout plein Hollandais et Hollandaises* — want ze waren van Amsterdam.

Men omringde Virginie Loveling, zeker om hulde te brengen aan haar frisch, jong, veerkrachtig talent. Zoo dacht ik. Eene Amsterdamsche dame, die wat ter zijde stond, vroeg mij:

— „Heeft die juffrouw ook al verzen geschreven?”

— „Om u te dienen. Verleden jaar kwam de derde druk uit!”

— „Ouwe school, waarschijnlijk?”

— „Neen! Virginie Loveling behoort tot geene school. Zij is dichteres van Gods genade! Zij is de eenvoud, het zacht, nobel, vrouwelijk gevoel, de poëzie zelve!”

— „Ik geloof u niet!”

— „'t Spijt me! Maar 't is toch zoo. Ze heeft nog zeer onlangs een klein gedicht *à propos* van hare reis naar Napels geschreven: *Des morgens langs de kleine straten*. Ik ken het van buiten:

« Nu naadren al de geiten
Met bellen klingelklang!...
De kudde samengedrongen:
Het haar hangt bruin en lang.

De drijver volgt, in flarden,
Met breedgeranden hoed:
Jong, recht en fier en krachtig,
In 't oog de zuidergloed.

De vrouwen en de meisjes
Op 't bengelend geluid
Verschijnen aan haar drempels,
En komen haastig uit,

Met kruiken, op haar sloffen,
In sjaal of doek gehuld;
De lichtglans van Itaalje
Heeft hare wang verguld.

Een roktip in de modder,
De lange ravenbos
In zware vlecht gewrongen,
Of op de schouders los.

En al die oogen blinken,
Die oogen zwart als git;
En al die monden schertsen
Met tanden parelwit.

Zoo arm, zoo vuil!... zoo vroolijk,
Of elk zich koning acht!...
Dat doet de zon van Napels,
Die in de harten lacht!”

De Amsterdamsche dame zweeg met eene uitdrukking om den mond, als of ze zeggen wilde: Wat moet ik daarmee uitvoeren?

Ik vroeg:

— „Dus bevalt het u niet?”

— „Neen, meneer! Dat is geen kunst! Dat is gemoedelijk proza, zoo als Jan en alleman dat schrijft! Geen zweem van artistieke opvatting van het woord, van het geluid — alles plompe klanken...”

— „We spreken niet over muziek!”

— „O ja, over taal- en versmuziek! Och, u begrijpt dat zoo niet. Zie eens hier. Ik heb in m'n zakboekje zoo het een en ander genoteerd, dat door een

echt dichter, door een belijder van het nieuw Evangelie der litteraire kunst, is geschreven. Lees u maar eens — dan zal u het onmiddellijk begrijpen!"

Ik vond een aantal blaadjes, net en nauwkeurig beschreven met strophen van velerlei aard en vorm. Dadelijk begon ik te lezen:

« Haar liggend hoofd en haar tevreden
[beenen,
« Ik proef ze . . . »

— „Nee dat niet! Dat is voor u abracadabra!"

— „Met uw verlov. Ik versta het volmaakt goed! De taal is helder, misschien al te helder!"

— „Neem wat anders."

— „Ik gehoorzaam! Hier lees ik:

« Dikwijls loopt 'n meid zonnige dag te
[denken
« en kijkt met verre wijd gebalde oogen
« terwijl ze scheef ruikt en er met gebogen
« neus bij staat, die de dikke vleugels kren-
[ken. »

De Amsterdamsche dame knikte vol-
daan. Ik vroeg kalm:

— „Is dit nu niet juist het proza, dat Jan en alleman schrijven kan? Zelfs is dit proza slechter, dan dat van Jan en alleman, omdat de auteur goed gevonden heeft in raadselen te spreken, als 'n schoolkind, of 'n krankzinnige. Het eenig nieuwe is, dat iemand schreef ruikt en er met gebogen neus bijstaat! Aardige pose!"

— „Geef hier m'n zakboekje! Ik zal zelve wel wat kiezen!"

En nu ving ze aan met eene stem, die als het schor propheteeren van eene Apollopriesteres klonk:

« Eene vrouw als de wereld, als een wezen-
[looze
« met lachen, en dik en rond, en looze
« armen — hooge, stijf bij haar blijvende
[borsten
« als de hooge heuvel in het verdwalende
[licht dorsten

« ligt — de vaste hooge zwellingen
« waarbij m'n kan blijven liggen en vertel-
[lingen
« doen aan zich — in het verlichte vogel-
[doorslurpte tierelierende licht! »

— „Als mystificatie, als *fumisterie*, niet slecht!" — hernam ik. — „De moraal is duidelijk: men kan bij „vaste hooge zwellingen" blijven liggen, en zich zelf vertellingen doen! Een huismiddel tegen verveling."

— „We zullen er niet verder over spreken! Het *profanum vulgus* verstaat geene poëzie!"

— „Volkomen juist! Wij profanen zullen liever het boek der gezusters Loveling lezen. Dat andere is voor de Goden en niet van ons! Mag ik iets vragen. Bevalt u het proza der nieuwe litteraire Evangelisten even goed!"

— „Natuurlijk!"

— „Heeft u de beide meesterstukken der nieuwe school: *Eene liefde* en *De kleine Republiek* genoten?"

— „Nee, meneer!"

— „Dat is zeer vreemd in den mond van zulk een ijverig adept. Het beste wat de nieuwe school schiep niet te kennen! Hier is kuische en kiesche kunst, die kookken doet en kolderen. U moet er onmiddellijk werk van maken: Twee meesterstukken! In de gesprekken, door de helden uit deze geweldige schepingen gevoerd, heerscht de toon van een verlopen, schurftachtigen Aristophanes! Ik zou maar eene aanmerking kunnen maken over den inhoud dier gesprekken. In de chambrée der vice-korporaals en in den stal der veld-artilleristen overtreft men den auteur soms in het pittige en schilderachtige van het woord! Maar dat is ook alles!"

Daar er op dit oogenblik luid om stilte gevraagd werd, omdat een „kopstuk" onder de Zuid-Nederlandsche broederen zou spreken, bleef het onderhoud hierbij.

* * *

Gymnasiastica door H. Essem. Een boekje voor hen, die gymnasiasten geweest zijn, zijn of zijn zullen en voor hen, die ze te leiden hebben. — Utrecht. J. L. Beijers. 1891.

'n Vlug en geestig geschreven boekje! De heer H. S. M. (Essem) is een man van goeden wil en veel humaniteit. Hij heeft als gymnasiast den beschavenden invloed van Latijnsche en Grieksche dichters ondergaan. Hij behandelt zeer vele onderwerpen: Admissie-examen — Werken — De Leeraren — Leerlingen — Smokkelen — De tijd voor het eind-examen — Het eind-examen — Slotwoord.

Eén onderwerp vermijdt hij — de methode van het onderwijs in de classieke talen. Hij deelt er niets van mee, of het hem verdrotten heeft, dat zijne leeraren eene strenge grammatisch-philologische richting volgden — of wel, hoe hij heeft uitgezien naar eene artistiek-realistische interpretatie der oude poëten en redenaars.

Er bestaat evenwel grond, om te vermoeden, dat de grammatisch-philologische methode hem tegen de borst stuitte. Zijne eigene richting is die van het practische gezond verstand met overhelling tot humor en ironie. Dit blijkt, wanneer hij mededeelt, hoe hij gedurende zijn eind-examen een opstel in het Nederlandsch moest maken. Hij had zes onderwerpen: het Tooneel — Wie waagt, die wint — Socrates — Invloed van het Christendom op de Kunst — de Zomer — de Ouderdom.

De meest humane critiek zou terstond in het midden brengen, dat deze opgaaf van niet veel tact bij den leeraar getuigt. Een leerling, die zes jaren de lessen van een gymnasium bezocht heeft, zal ondanks veel vlijt, toch maar zeer weinig geleerd hebben omtrent den invloed van het christendom op de kunst.

In 1842 heeft Dr. B. ter Haar, predikant te Leiden, een gouden medaille behaald met zijn antwoord op de vraag der Hollandsche Maatschappij: „Welken invloed heeft het Christendom gehad op de Poëzie.” Maar Ter Haar telde toen 36 jaren — en zou nimmer geloofd hebben, dat dit onderwerp op een eind-examen aan een leerling van een Nederlandsch gymnasium zou kunnen worden voorgelegd. Evenzoo is het gelegen met de opgaaf: de Ouderdom, die belachelijk is, en met die van: den Zomer, welke kinderachtig is.

De schrijver van *Gymnasiastica* verhaalt, dat hij een opstel maakte over het onderwerp: Wie waagt, die wint, daar hij kans zag er eenige historische exempelen bij te pas te brengen. Dit getuigt voor zijn kalm overleg en practischen aanleg. En schoon hij geen „kritiek wil uitoefenen op de leer methode”, blijkt toch, dat deze rustige, redelijke geest het betreurt, dat hij zoo veel „onthullingen over het episch idioom” moest verorberen, voordat hij den eersten regel van de *Odyssea* begreep! En hij voegt er zeer juist bij, tevens zijne volkomen richtige zienswijze openbarend: „Is het wonder, dat vele homerische schoonheden den jongen Graecus verborgen blijven? Is het wonder, dat na het microscopisch onderzoek van al die woordjes, woorden, vormen en namen de oogen niet meer een ruimen blik kunnen slaan op het geheel? De gymnasiast, die voor Homerus gezet wordt, is als iemand, dien men van een prachtige Gobelin wil laten genieten, en die nu gedwongen wordt er met zijn neus vlak op te gaan liggen, om draad voor draad, steek voor steek, te volgen. Hoe weinigen weten den toeschouwer op den juisten afstand te plaatsen, zoo dat de détails hem niet verborgen blijven, en toch de groote lijnen van het kunstwerk boven alles hem treffen! En ik vraag u, ... neen ik vraag en zeg hieromtrent

niets meer; ik wil geene kritiek op de leermethode oefenen."

Het is duidelijk, ook de auteur van *Gymnasiastica* heeft zijne zeer billijke bezwaren tegen de vurige aanhangers der grammatisch-philologische methode. Hij wil ze niet uitspreken. Hij heeft gelijk. Want hij weet, wat hem dan boven 't hoofd hangt. De heeren der grammatische school zouden hunne schouders ophalen. Al deze aesthetische bezwaren zijn ouderwetsch. Zoo sprak men ongeveer in 1840, nu is dit alles verouderd. Geen aesthetisch dilettantismus bij de lezing van Grieksche auteurs! Hoe zal men een dichter ooit leeren kennen, wanneer men niet eerst de geheimen der Grieksche taalwetenschap met noeste vlijt heeft opgelost. Op de taalleer komt het alleen aan! De gedachte van den dichter, van den orator, van den historicus — het is alles secundair, en kan alleen tot ons komen door middel van de strengste grammatische studie.

Helaas, de heeren zullen in hun ijver wel gelijk hebben, maar ik weet zeer goed, hoe de gymnasiasten van *olim*, bij minder zwaren grammatischen druk, toch met fonkelende oogen hun *Ilias* vertaalden, als de sonore *epitheta* der Homerische zangen hunne fantasie en hun hart ontgloeiden.

* * *

Eene prettige logée. Oorspronkelijke schets door Suze van Cleef (Warendorf's Novellen-Bibliotheek. No. 18) Amst. Van Holkema & Warendorf, zonder jaartal.

Zoo'n kleine novelle van eene onbekende auteur — och, waarom er van gesproken? Mij is het niet bekend, —

dat de omvang van eenig kunstwerk ooit beslist heeft over zijne beteekenis. En dat de auteur onbekend is, dat zal toch in Nederland niemand beletten hare schepping te waardeeren. Hoe onbekender, hoe nieuwer, hoe mooier — heet het ten onzent. Zij, die eene lange kunstenaarsloopbaan achter den rug hebben, zij alleen mogen met vinnigheid, brutaliteit en minachting worden bejegend, maar tegenover de onbekenden, de nieuwen, de frisschen, dient men de hoogste sympathie in acht te nemen.

Hoewel deze meening mij volkomen onhoudbaar voorkomt — en ook nog niet door de meerderheid der *leading men* is aangenomen — zou ze mij ditmaal toch aannemelijk kunnen schijnen, in zooverre ze n.l. groote sympathie voor jonge, beginnende auteurs op den voorgrond stelt. De novelle: *Eene prettige logée* heeft enkele episoden, die van een wezenlijk letterkundig talent getuigen. Het is de teekening van het huiselijk leven in het gezin van den jongen advocaat Gustaaf Greve — vader, moeder en kind. Er is in het begin van deze schets iets zeer verdienstelijks, dat aan Gustave Droz en aan H. de Veer herinnert.

Het eigenlijk onderwerp — de komst van eene lastige logée, de moeder der jonge mevrouw — is eene nieuwe variatie op een oud thema. De komst van lastige, onbeschaafde bloedverwanten bij lieden, die zich voor hen schamen, is reeds hier en daar behandeld — o. a. door J. J. Cremer, in zijn *Betuwschen Neef*. Ondanks dit bezwaar, toont de novelle van Suze van Cleef grooten aanleg, en schenkt zij eene schoone belofte voor de toekomst.

* * *

Bij Bloemendaal, naar eene studie in olieverf van Willem Roelofs.